

Kažin ar daug Krekenavos gyventojų, rodydami svečiams savo gimtąjį miestelį, pamini vieną iš Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bazilikoje esančių varpų, pašvęstą Dievo Motinai. O vertėtų paminėti, nes šis varpas – vienas gražiausių Lietuvoje. Jis taip pat yra vienas iš 100 varpų, kurio skambėjimą įrašė projekto „Gloria Lietuvai“ komanda, Lietuvos valstybės atkūrimo 100-mečio proga kviečianti prisiminti Lietuvos varpus – tautos laisvės ir prisikėlimo simbolį.

Istorinė vertybė, kurią lengviau išgirsti nei pamatyti

Iš tiesų, šią istorinę Krekenavos vertybę pamatyti sunku, bet jos balsą girdėjo jau daugelis miestelio gyventojų kartų ir daugelis jį aplankiusių svečių. Šis Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bazilikos bokšte kabantis varpas tuoj švęs savo 380 metų jubiliejų. Jis yra iš tų nedaugelio varpų, kuris labai tiksliai „žino“ savo gimtadienį – 1639 m. spalio 12 d. Jo amžius būtų dar ilgesnis, jei priskaičiuotume metus ir senojo varpo, iš kurio jis buvo perlietas. Varpas skamba jau trečios bažnyčios bokšte, nors niekur iš Krekenavos jis nebuvo iškeliavęs – jam tiesiog pasisekė išlikti sveikam, kai senosios medinės bažnyčios arba sugriūdavo, arba sudegdavo. Tik dabartinėje mūrinėje bažnyčioje jis turbūt liks tol, kol pajėgs Dievui ir parapijos žmonėms tarnauti. „Varpas vertingas ne savo ilgaamžiškumu, bet pirmiausia kaip puikus meno kūrinys – tai vienas gražiausių Lietuvos varpų. Jis visas tarsi velykinis margutis, išpuoštas ornamentais, vazomis, giedančiais paukšteliais, tupinčiais ant šakų, įvairiomis gėlėmis. Kai kurios jų – tarsi iš rojaus sodų, panašios į išskleistas povų uodegas. Ant varpo nulieta lotyniškas įrašas byloja, kad varpas pašvęstas Dievo Motinai, šalimais – ir jos atvaizdas su Vaikeliu ant rankų bei karališka karūna ant galvos“, – pasakoja apie varpo grožį dailės istorikas dr. Gintautas Žalėnas.

Meistrą į Lietuvą pakvietė būsimasis karalius Vladislovas Vaza

Pasak pašnekovo, varpo puošmenų grožis ir puiki garso kokybė liudija, kad jis buvo nulieta neeilinio meistro. Ir iš ties, tai buvo Jonas Breuteltas, vienintelis meistras Lietuvoje pelnęs Jo Karališkosios Didenybės liejiko titulą. Meistras į Lietuvą atvyko iš tolimos Lotaringijos, dabar priklausančios Prancūzijai, o tada šis regionas buvo atskira valstybė. Tai unikali Europos vieta – iš kelių dešimčių nedidelių miestelių ar kaimų yra kilę šimtai garsiausių visoje Europoje varpų ir patrankų liejiku, kurie savo dirbiniais aprūpindavo visą Europą. J. Breuteltas keliavo po Europą – jo lieti varpai išliko Olandijoje, Vokietijoje. Sulaukęs brandos meistras apsistojo netoli Lietuvos – Prūsijos mieste Marienverderyje (dabar Kvidzynos, Lenkija), kur pragyveno aštuonerius metus. Ten išgarsėjusį meistrą į Lietuvą pasikvietė pats karalaitis Vladislovas (vėliau – karalius Vladislovas Vaza), labai domėjęsis artilerija ir norėjęs

atgaivinti Vilniaus patrankų liejyklos darbą. Taip 1629 metais J. Breiteltas Vilniuje, Puškarnios priemiestyje buvusioje karališkojoje liejykloje pradėjo liedinti patrankas Lietuvos kariuomenei ir varpus krašto bažnyčioms.

„Manoma, kad šio meistro nulieti varpai patys gražiausi visoje Lietuvoje. Deja, iki mūsų dienų išlikę tik minėtas Krekenavos, taip pat – Plungės bei Viduklės varpai, o dauguma jo varpų buvo pagrobti 1655 metais, kai didžiąją Lietuvos dalį su sostine Vilniumi buvo užėmusi Rusija. Tuomet kaip karo trofėjai buvo pagrobti beveik visi Lietuvos bažnyčių varpai. Varpai – tremtiniai Rusijoje skambėjo ne vieną šimtą metų, tačiau juos galutinai sunaikino bolševikų revoliucija“, – atskleidė liūdną Lietuvos varpų likimą G. Žalėnas. Tokiame kontekste Krekenavos varpas yra dar vertingesnis – juk jis vienas iš nedaugelio varpų, išlikusių per visus istorijos kataklizmus.

Varpai - istorijos ir dabarties jungtis

Siekiant atkreipti dėmesį į šiuos išlikusius varpus ir inicijuotas projektas „Gloria Lietuvai“. „Projektu „Gloria Lietuvai“ kviesime išsiklausyti į Lietuvos varpų skambesį, pažvelgti į Lietuvą pro varpinės langą. Nes varpų skambėjimas – tarsi gyva istorijos tąsa, kviečianti susitelkti bei ateities kartoms perduoti jos prasmę. Šiandien mes turime galimybę skambinti rytojui“, – komentuoja projekto prasmę D. Abaris.

Projekto kūrybinė komanda važinėja po Lietuvos miestus ir kaimelius įrašinėdama ir filmuodama svarbiausius krašto varpus. Bus įamžintas simbolinis skaičius – šimtas vertingiausių Lietuvos varpų. Visų jų skambesys ir istorijos susilies į vieną Lietuvos atkūrimo 100-mečiui skirtą kūrinį. Jo premjera – 2018-ųjų vasario 16-ąją, iškilmingas Lietuvos valstybės atkūrimo 100-mečio renginys, kuris bus transliuojamas ir per nacionalinę televiziją. Projektas „Gloria Lietuvai“ – vienas iš Lietuvos atkūrimo 100-mečiui skirtų projektų. Projektą globoja Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė. Projekto „Gloria Lietuvai“ idėjos autorius – Dalius Abaris, bendraautoriai: Kipras Mašanauskas, Romas Lileikis, Edita Mildažytė. Projekto konsultantai: istorikai Gintautas Žalėnas, Liudas Jovaiša, Aurimas Švedas. Projekto naujienos – Facebook profilyje „Gloria Lietuvai“.

Artiom Myškin nuotraukose: Krekenavos varpas; vaizdas iš katedros varpinės.

